

Številka: 165-1872020/36 (priloga)

Datum: 17. 3. 2020

PROTOKOL/NAVODILA ZA IZVAJALCE ZOBOZDRAVSTVENIH STORITEV

Uvod

Prekine se izvajanje vseh zobozdravstvenih storitev pri vseh izvajalcih zobozdravstvene dejavnosti. Ne glede na to se izvajajo nujne zobozdravstvene storitve in storitve, katerih opustitev bi vodila v trajne okvare splošnega in ustnega zdravja.

Osebe, ki bo te storitve izvajalo – zobozdravniki, zobozdravniki specialisti, zobozdravniki specializanti, medicinske sestre, zdravstveni tehniki, radiološki inženirji, administrativno in drugo osebje – mora poznati:

- trenutno epidemiološko stanje glede okužb s COVID-19 v državi in globalno,
- dejavnike tveganja za okužbo s COVID-19,
- klinične znake in simptome okužbe s COVID-19,
- priporočljive ukrepe za preprečevanje širjenja okužbe s COVID-19,
- priporočene poti v državi ob sumu na okužbo s COVID-19.

1. Pacient, ki meni, da potrebuje nujno zobozdravstveno storitev oz. storitev, katere opustitev bi vodila v trajne okvare splošnega in ustnega zdravja, po telefonu pokliče svojega izbranega osebnega zobozdravnika v objavljenem ordinacijskem času. Glede na to, da pacienta sicer obravnava, izbrani osebni zobozdravnik najbolje pozna njegovo zdravstveno stanje in stanje ustne votline. Glede na pogovor po telefonu izbrani zobozdravnik opredeli:

- nujnost potrebnega posega,
- zdravstveno stanje pacienta, vključno z opredelitvijo do morebitne okužbe s COVID-19 (glede na klinično sliko pacienta, epidemiološke podatke (stiki z okuženimi, potovanja)),

in nato obvesti točko, kjer se izvaja nujna zobozdravstvena pomoč na posameznem območju glede prihoda pacienta in se dogovori za uro prihoda.

Opredelitev do morebitne okužbe pacienta s COVID-19 (pacient, ki ustreza definiciji potrjenega primera COVID-19, verjetnega primera COVID-19, tesnega kontakta, pacient z akutno okužbo dihal – sumljivi primer) se izvede glede na najnovejše definicije primerov (www.nijz.si). Pacienti brez znakov in simptomov okužbe s COVID-19 in brez anamneze tesnega kontakta so brez opredeljenega tveganja okužbe s COVID-19.

Pacient izven objavljenega ordinacijskega časa izbranega osebnega zobozdravnika pokliče direktno v najbližjo nujno (dežurno) zobozdravstveno ambulanto.

2. Nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante so organizirane v Zdravstvenem domu Ljubljana, Zdravstvenem domu Maribor, Zdravstvenem domu Celje, Zobni polikliniki Kranj (Osnovno zdravstvo Gorenjske), Zdravstvenem domu Novo mesto, Zdravstvenem domu Koper, Zdravstvenem domu Murska Sobota in Zobozdravstvenem domu Nova Gorica – Stomatološka poliklinika. V navedenih ambulantah se v nujnih primerih, pri katerih je potrebna specialistična zobozdravniška obravnava, ta izvaja tudi na sekundarni ravni zdravstvene dejavnosti.

Javni zavodi, kjer delujejo nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante, naj:

- postavijo vodjo nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante;
- omogočijo izvajanje nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante v dveh dnevniških turnusih, nočni turnus pa se uvede po potrebi;
- vodja nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante v delo te ambulante rekrutira vse zobozdravnike in ostale potrebne kadre, ki nimajo omejitev za delo za , ki delujejo v tem območju na primarnem nivoju – zaposlene v javnih zavodih, koncesionarje in zasebne zobozdravnike. V delo se ne vključujejo nosečnice, delavci na bioloških in imunosupresivnih zdravilih, delavci na kemoterapiji, delavci z od inzulina odvisno sladkorno boleznijo, delavci s kronično pljučno boleznijo ali malignim obolenjem, ki so bili ali so še na katerikoli vrsti protivnetne imunosupresivne terapije v zadnjem letu ali ki imajo pogosta recidivna vnetja zaradi okužb kot so: KOPB, bronhiektazije, kronična astma na terapiji, pljučna fibroza, druge sistemske avtoimune bolezni na dihalih, pljučni malignom, in delavci, stari nad 65 let;
- vodja nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante pripravi tudi razpored specialistov na sekundarni ravni, ki bodo delovali v okviru nujne dežurne zobozdravstvene ambulante. Specialisti se rekrutirajo iz območja zavoda, kjer deluje nujna (dežurna) zobozdravstvena ambulanta – zaposleni v javnih zavodih, koncesionarji, zasebni specialisti in specializanti;
- specialisti delujejo v pripravljenosti in po potrebi (po predhodnem telefonskem pogovoru dežurnega zobozdravnika) opravijo nujen zobozdravstveni poseg v zavodu, kjer se izvaja nujna zobozdravstvena pomoč (specialist oralne kirurgije, specialist maksilofacialne kirurgije, specialist zobnih in ustnih bolezni in parodontologije, specialist otroškega in preventivnega zobozdravstva, specialist endodont, specialist čeljustne in zobne ortopedije, specialist stomatološke protetike);
- v primerih, ko specialist v zavodu, kjer se opravljajo nujne zobozdravstvene storitve, ne more izvesti storitve, kontaktira po telefonu terciarno zdravstveno ustanovo.

Med NUJNA ZOBOZDRAVSTVENA STANJA, KI SE OBRAVNAVAJO, sodijo:

- močan zobobol (huda stalna bolečina, ko analgetik več ne pomaga),
- akutna infekcija (vnetje, ki se kaže kot oteklina, težje požiranje in odpiranje ust, zvišana telesna temperatura),
- večja krvavitev, ki se sama ne zaustavi v določenem časovnem obdobju,
- poškodbe v področju zob (poškodba v področju zgornje in spodnje čeljusti oz. ustne votline).

Triaža pacientov pred vstopom v nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante

1. Potrebno je organizirati triažo po telefonu ali »on-line« triažo (telemedicina) kadarkoli je to mogoče, da se zmanjša število kontaktov med osebami, okuženimi s COVID-19, in drugimi pacienti ter zdravstvenimi delavci.
2. V vseh zdravstvenih zavodih, kjer delujejo nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante, je ob triažiranju pomembno, da mora biti vstop pacientov in spremljevalcev (pri otrocih in mladostnikih) nadzorovan. Pred mestom triaže naj stojijo pacienti vsaj 1,5 m narazen. Nahajajo naj se v predprostoru triažnega prostora, če je mogoče.
3. Triaža poteka na več ravneh:
  - a. Klinično ovrednotenje pacienta glede utemeljenosti potrebe po obravnavi.
  - b. Ovrednotenje tveganja okuženosti pacienta in/ali spremljevalca (pri otrocih ali mladostnikih) s COVID-19: znaki okužbe, epidemiološki podatki (stiki z okuženimi pacienti, potovanja). Ovrednotenje pacienta naj bo osnovano na najnovejši definiciji primera (www.nijz.si).
4. Ob triažiranju je potrebna uporaba osebne varovalne opreme.
  - a. Zdravstveni delavec opravi prvi stik s pacientom brez direktnega kontakta: pacient (in spremljevalec – pri otrocih in mladostnikih) naj nosi kirurško masko in naj bo od zdravstvenega delavca oddaljen vsaj 1 m. Če je možno, naj bo med pacientom (in spremljevalcem – pri otrocih in mladostnikih) in zdravstvenim delavcem fizična bariera – steklo, plastično okno – v teh primerih osebna varovalna oprema ni potrebna.
  - b. Pacienti in spremljevalci (pri otrocih in mladostnikih) z opredeljenim tveganjem za okužbo s COVID-19 dobijo kirurško masko za gibanje po zdravstveni ustanovi, če je niso dobili že prej.
  - c. Poti do ustreznih ambulant (skladno z opredelitvami v naslednjem poglavju) morajo biti jasno označene. Ne smejo se križati poti pacientov (in spremljevalcev – pri otrocih in mladostnikih) z opredeljenim tveganjem za okužbo s COVID-19 in tistih brez opredeljenega tveganja.
  - d. V čakalnici sme biti samo en pacient (in en spremljevalec – pri otrocih in mladostnikih).
5. Pacienti, ki se zdravijo v bolnišnicah:
  - a. Lečeči zdravnik v bolnišnici pokliče najbližjo zdravstveno ustanovo, kjer deluje nujna dežurna zobozdravstvena ambulanta.
    - i. Bolniki, ki se zdravijo v UKC Ljubljana – lečeči zdravnik pokliče po telefonu kontaktno točko na Stomatološki kliniki UKC Ljubljana (glej spodaj).
  - b. Glede na klinično sliko bolnika in glede na ovrednotenje tveganja okužbe s COVID-19, se pacienti usmerijo v ustrezno ambulanto (glej spodaj).
6. **Za paciente, ki potrebujejo bolnišnično obravnavo s področja maksilofacialne in oralne kirurgije, so utemeljene napotitve v UKC Ljubljana, UKC Maribor in Splošno bolnišnico Celje. Potrebna je predhodna telefonska najava, z opredelitvijo tveganja za okužbo s COVID-19.**

Obravnava pacientov, ki potrebujejo nujne zobozdravstvene storitve

Po triaži se glede na ovrednotenje tveganja okužbe s COVID-19 pacienta napoti v:

- a. Ambulanto za paciente z opredeljenim tveganjem okužbe s COVID-19.
- b. Ambulanto za paciente brez opredeljenega tveganja okužbe s COVID-19.

V vseh zdravstvenih zavodih, kjer se izvaja nujna zobozdravstvena pomoč, se organizira delo v zgoraj omenjenih ambulantah.

Pri obravnavi pacienta se izbira postopke, pri katerih nastaja kar najmanj aerosola.

Pri pacientih, ki se jih obravnava v nujnih (dežurnih) zobozdravstvenih ambulantah, se v okviru rentgenske diagnostike izvaja samo panoramsko rentgensko slikanje. Zobozdravnik, ki pacienta napotuje na rentgensko slikanje, o napotitvi obvesti rentgensko službo. Če je mogoče, naj bo slikanje za paciente z opredeljenim tveganjem okužbe s COVID-19 v ločenem prostoru od slikanja pacientov brez opredeljenega tveganja okužbe s COVID-19. Če to ni mogoče, je potrebno po rentgenskem slikanju pacientov primerno razkužiti prostor in aparature. Treba je upoštevati navodila glede uporabe osebne varovalne opreme.

V izjemnih primerih zobozdravnik, ki deluje v nujni dežurni zobozdravstveni ambulanti, konzultira specialista, ki je v pripravljenosti. Po potrebi nujno zobozdravstveno storitev izvede specialist – v zgoraj navedenih prostorih.

Kot terciarni ustanovi delujeta Stomatološka klinika UKC Ljubljana in KO za maksilofacialno in oralno kirurgijo Kirurške klinike UKC Ljubljana. Kadar je to potrebno, specialist iz nujne dežurne zobozdravstvene ambulante kontaktira terciarni ustanovi po telefonu.

Osebna varovalna oprema in oprema nujne (dežurne) zobozdravstvene ambulante

Pri večini zobozdravstvenih storitev nastaja aerosol, ki pomeni večje tveganje za prenos okužbe s COVID-19. Pacienti so lahko kužni tudi pred izbruhom znakov bolezni. Zato je spodaj naštetih osebna varovalna oprema potrebna.

Pacienti z opredeljenim tveganjem okužbe s COVID-19 naj nosijo v čakalnici in ambulanti pred začetkom pregleda ali posega kirurško masko.

Tim za delo v nujni dežurni zobozdravstveni ambulanti: zobozdravnik/zobozdravnik specialist/zobozdravnik specializant, 2 medicinski sestri, administrator. Administrator se nahaja v ločenem prostoru.

Osebna varovalna oprema – zobozdravnik, 2 medicinski sestri za ambulanti, kjer se opravljajo nujni zobozdravstveni posegi

Pokrivalo za lasišče

Zaščitna očala (ali vizir pri pacientu brez opredeljenega tveganja za okužbo s COVID-19)

Maska FFP3

Vodoodporen plašč z rokavi

Kirurške rokavice oz. visoke nitrilne rokavice

OSEBNA VAROVALNA OPREMA – UPORABI SE 3 SETE/PACIENTA.

Oprema obeh vrst ambulant, kjer se opravljajo nujni zobozdravstveni posegi

Pripravi: RSK za zobozdravstvo